
PROGRAM HODOWLI POLSKA KSIĘGA STADNA KUCÓW

obowiązujący od dnia 01.03.2012 r.

Zmiany zaznaczono kolorem czerwonym

Opracował zespół w składzie:

1. Jerzy Łukomski - Przewodniczący
2. Dr hab. Ryszard Kolstrung
3. Ewa Łobos
4. Jarosław Szymoniak
5. Monika Piątkowska
6. Grażyna Kujawska

Warszawa, 2012

I. CEL HODOWLANY

Szybko powiększająca się liczebność krajowego pogłowia kuców różnych ras i typów wymaga podstawowego usystematyzowania i określenia pożądanych cech stosownie do potrzeb hodowców i użytkowników.

Program dla tej populacji koni jest znacznie bardziej skomplikowany niż w przypadku innych, określonych ras koni, ze względu na bardzo dużą różnorodność genetyczną i fenotypową materiału hodowlanego oraz znaczne jego rozproszenie na terenie kraju, prawie wyłącznie u hodowców indywidualnych. Nieliczne większe prywatne i państwowe ośrodki hodowlane mogą być bardzo pomocne w podejmowaniu i realizacji odpowiednich koncepcji hodowlanych, oczywiście pod warunkiem ich trwałości i ciągłości.

Zasadniczymi kryteriami użytkowymi (a więc i hodowlanymi) są standardy wzrostowe, przyjęte i określone w przepisach Międzynarodowej Federacji Jeździeckiej (FEI) i Polskiego Związku Jeździeckiego (PZJ): dla kuców – do 148 cm wysokości w kłębie, do 149 cm w podkowach.

Różne rodzaje i zakresy użytkowania kuców są decydujące dla wytyczania zadań w hodowli poszczególnych ras i populacji.

Celem tych zadań jest przystosowanie:

- polskich kuców wierzchowych do użytkowania wierzchowego w sporcie dzieci i młodzieży, rekreacji i hipoterapii;
- kuców felińskich do użytkowania zaprzęgowego w pracy, sporcie i rekreacji;
- polskich kuców szetlandzkich jako koni przydomowych do pokazów (dotyczy zwłaszcza najmniejszych kuców).

Ogólnie dla całej populacji niezbędna jest stała praca nad uzyskaniem i utrwaleniem;

- łagodnego charakteru i podatności w użytkowaniu.
- żywego lecz zrównoważonego temperamentu;
- cech kuców sportowych w dyscyplinach jeździeckich dla dzieci.

Odpowiednio do rodzaju użytkowania pożądane są określone cechy fizyczne:

- poprawny i wydajny ruch, skoczność, szlachetny typ i wygląd – dla kuców w typie wierzchowym;
- dobry ruch, siła i wytrzymałość dla kuców w typie zaprzęgowym;
- mały wzrost dla kuców przydomowych;
- właściwy typ i standard dla kuców ras ustabilizowanych, aktualnie istniejących.

II. WZORZEC RASY, BUDOWA, POKRÓJ ORAZ MINIMALNE WYMAGANIA CO DO WARTOŚCI UŻYTKOWEJ

Krajowe pogłowie kuców obejmuje ustabilizowane i uznane rasy, głównie pochodzenia zagranicznego, w tym konie importowane oraz w przeważającej większości materiał pochodzący z krzyżowania różnych ras koni, z którego mogą wyłonić się bardziej skonsolidowane populacje. Kuce określonych ras powinny odpowiadać pod względem genetycznym i fenotypowym właściwym wzorcom rasowym (np. kuce szetlandzkie, kuce walijskie, haflingery, new forest, connemara). Pozostały materiał, zwłaszcza ogiery i klacze hodowlane, powinny wykazywać się poprawnym pokrojem i ruchem oraz pożądanym typem użytkowym - patrz „Cel hodowlany”. Rodowodowo powinny spełniać warunki wpisu określone w załączniku nr 1. „Regulamin wpisu do Polskiej Księgi Stadnej Kuców i zasady dopuszczania do użycia w programie hodowlanym kuców”.

Minimalne wymagania co do wartości użytkowej ogierów i klaczy hodowlanych kuców:

- zaliczenie wstępnej próby użytkowości z oceną na co najmniej 4 pkt. bonifikacyjne w wieku 3 lat dla klaczy i ogierów – przy czym ogier może być używany w hodowli max. 2 lata, do zaliczenia zasadniczej próby użytkowości.
- w przypadku uzyskania w wieku 3 lat – 3 pkt., konieczne jest uzyskanie w wieku do 5 lat oceny min. 4 pkt.
- próba zasadnicza przewidziana jest do 5 roku życia;
- zaliczenie zasadniczej wierzchowej lub zaprzęgowej próby użytkowości w wieku 3 do 5 lat wg osobnych programów.

Dla klaczy wszystkich sekcji oraz ogierów kuców do **120 cm** wzrostu dopuszcza się możliwość przeprowadzania i zaliczania tylko wstępnej próby użytkowości.

III. WIELKOŚĆ POPULACJI OGIERÓW I KLACZY DLA PROWADZENIA PRACY HODOWLANEJ ORAZ FAKTYCZNA WIELKOŚĆ POPULACJI NA KTÓREJ PROWADZI SIĘ PRACE HODOWLANE.

Jako niezbędną wielkość populacji poszczególnych grup kuców dla prowadzenia pracy hodowlanej należy przyjąć po 75 klaczy i 25 ogierów.

Opracowany i wydany przez Polski Związek Hodowców Koni w 1995 roku pierwszy Krajowy Rejestr Koni Małych – obejmuje 145 ogierów i 325 klaczy kuców w trzech zasadniczych grupach:

- 62 ogiery i 205 klaczy szetlandzkich i ich pochodnych do 110 cm;
- 76 ogierów i 105 klaczy kuców innych ras i krzyżówek, w tym 39 ogierów i 61 klaczy kuców felińskich;
- 7 ogierów i 14 klaczy rasy fiordzkiej.

Drugi wydany przez Polski Związek Hodowców Koni w 2002 roku Rejestr Kuców i Koni Małych – obejmuje 270 ogierów i 567 klaczy kuców w V grupach:

- 91 ogierów i 187 klaczy pochodzenia szetlandzkiego do 110 cm;
- 80 ogierów i 201 klaczy kuców różnych ras i typów powyżej 110 cm;
- 47 ogierów i 70 klaczy kuców felińskich;
- 14 ogierów i 13 klaczy fiordzkich;
- 33 ogiery i 85 klaczy bez pochodzenia.

W 2009 r. stan klaczy wpisanych do rejestru wynosił 900, a ogierów 492.

Do roku 2010 zarejestrowano łącznie ponad 2500 sztuk kuców.

Praca hodowlana nad populacją kuców i małych koni została zapoczątkowana w roku 2000 po wejściu w życie oficjalnego programu hodowlanego. Ze względu na zróżnicowanie wielkości kuców i podział na różne rasy i grupy oraz rozmieszczenie w różnych rejonach kraju, praca hodowlana nad kucami jest bardzo utrudniona. Znakomita większość kuców znajduje się w rękach hodowców prywatnych. Szereg hodowców prowadzi prace hodowlane nad poszczególnymi rasami i populacjami. Dotyczy to zwłaszcza polskich kuców szetlandzkich, kuców felińskich i większych kuców wierzchowych.

Znaczące liczebnie ośrodki hodowlane kuców znajdują się na terenie działania Okręgowych Związków Hodowców Koni. Opieka i pomoc ze strony OZHK/WZHK powinna przyczynić się do utrzymania działalności tych ośrodków i ewentualnie powstania następnych.

IV. METODY OSIĄGANIA CELU HODOWLANEGO I ZAKRES OCENIANIA WARTOŚCI UŻYTKOWEJ

Dla osiągnięcia celu hodowlanego należy realizować następujące metody pracy hodowlanej:

- prowadzenie przez instytucję upoważnioną do prowadzenia Księgi pełnej dokumentacji i oceny bonitacyjnej wg obowiązujących przepisów z podziałem na grupy wg ras i typów użytkowych;
- uzupełnianie danych przez prowadzącego Księgę. Przyjmuje się zasadę, że nadawanie kucom nazwy zaczynają się na tę samą literę (a w miarę możliwości na tę samą sylabę) co nazwa matki. Unikane powinno być powtarzanie takich samych nazw. Identyfikacja koni dokonywana jest przez szczegółowy opis umaszczenia i odmian oraz wszczępienie transpondera.
- należy dążyć, aby jak największa liczba klaczy wpisywanych do księgi była poddawana właściwej próbie użytkowości.

V. ZASADY OCENY EFEKTYWNOŚCI DZIAŁANIA PROGRAMU

Efektywność realizacji programu ocenia Komisja Księgi Stadnej, do której powołuje się uznane autorytety z dziedziny hodowli i użytkowania rasy.

Efektywność realizacji programu będzie oceniana na podstawie:

- liczby źrebiąt i klaczy wpisywanych do księgi w cyklu rocznym,
- bonitacji co 3 lata,
- wyników prób użytkowości w cyklu rocznym,
- po 6 latach od wejścia w życie programu, na podstawie prowadzonej oceny wartości użytkowej, zbadanie stabilizacji pożądanych cech w tej rasie.

VI. METODY SZACOWANIA WARTOŚCI HODOWLANEJ

Ocena wartości hodowlanej konia prowadzona będzie w 2-ch zakresach na podstawie:

- użytkowości własnej;
- na podstawie użytkowości potomstwa.

Zasady doboru

Przyjmując założenie, że Polska księga stadna kuców ma gromadzić materiał do doskonalenia populacji w kierunku wierzchowym w poszczególnych sekcjach (posługując się zalecanym w programach szczegółowych zestawem ras wyjściowych) podstawowymi zasadami powinny być:

1. w początkowej fazie poprzez krzyżowanie twórcze - łączenie osobników odległych pokrojowo z wykorzystaniem ras i ich przedstawicieli o sprawdzonych możliwościach przekazywania pożądanych cech
2. doskonalenie kolejnych pokoleń przez konsolidację cech /genów metodą hodowli na linię czyli łączenie osobników posiadających wspólnego przodka lub wspólnego przedstawiciela rasy doskonalącej dysponującego wybitnie zaznaczoną przynajmniej jedną pożądaną cechą pokrojową lub użytkową
3. w następnych pokoleniach, w których poziom cech pożądanych może ulegać obniżeniu należy powtórnie wykorzystać doskonalącą rasę wyjściową lub inną modyfikującą lecz o zbliżonym do niej typie pokrojowo-użytkowym

W przypadku pokoleń F1 należy liczyć się z pojawieniem się osobników przejawiających tzw. „efekt heterozji” – wybujałości mieszańców. Osobniki lepsze od obojga rodziców pod względem kilku cech mają przy ich kojarzeniu tendencje do nietrwałości genotypu i rozszczepiania cech u potomstwa co prowadzi do tzw. wyradzania się - obniżanie jakości kolejnych pokoleń. Należy unikać używania w hodowli wybujałych mieszańców ale raczej stawiać na stopniowe poprawianie i utrwalanie cech pożądanych ujawnionych u selekcionowanych osobników na poziomie wyższym od średniej dla danego pokolenia (np. roczników po jednym ojcu).

Uzyskany przychówek w wieku dorosłym musi mieścić się w okresowych przedziałach wzrostu z zachowaniem proporcji (indeksów biometrycznych charakterystycznych dla koni w typie wierzchowym lub kombinowanym, dlatego podczas doboru par do kojarzeń w każdej sekcji należy unikać łączenia osobników o wysokości w kłębie bliskiej wartości granicznej. Może to spowodować, ze względu na niezrównoważone genotypy, pojawianie się potomstwa, które nie będzie mieściło się w górnej lub dolnej granicy dopuszczalnej dla kuców (pony w pojęciu europejskim może mieć tylko 148 cm wzrostu).

Zasady selekcji

Wśród cech pożądanых obok urody, szlachetności, poprawnego pokroju i na prezentowanych dobrym poziomie cech użytkowych kuce winny się odznaczać doskonałym charakterem ze względu na współpracę z dziećmi oraz typowymi dla wszystkich kuców: bardzo dobrym zdrowiem i małymi wymaganiami w zakresie warunków utrzymania. Należy unikać szybkiego i nadmiernego uszlachetniania oraz wydelikacenia kuców wszystkich działów/sekcji nawet kosztem wolniejszego postępu w zakresie doskonalenia cech wierzchowych.

Selekcja w różnych okresach rozwoju powinna być nastawiona na inne zestawy cech:

W okresie źrebięcym (sysaki, odsadki, roczniaki) - ze względu na to że potomstwo uzyskane z krzyżowania niejednorodnego nie może mieć wyraźnie określonych parametrów wzrostu oraz prawo do zachwianych proporcji w okresie rozwoju, które w fazie dochodzenia do dorosłości często rekompensuje, selekcja a właściwie brakowanie we wczesnym wieku powinna dotyczyć głównie cech „funkcjonalnych” tj. drastyczne wady budowy i ruchu, słabe zdrowie, nadmierna płochliwość i pobudliwość, itp. Osobniki młode powinny się charakteryzować żywotnością, ruchliwością, ciekawością, dobrym wykorzystaniem paszy i łatwością socjalizacji w kontaktach z innymi końmi i człowiekiem.

W wieku powyżej 2 lat na poziomie wstępnego treningu kuce – kandydaci do hodowli poza wyżej wymienionymi cechami powinny odznaczać się łatwością i chęcią współpracy z człowiekiem, poprawnym i wydajnym ruchem we wszystkich chodach, łatwością uczenia się, odwagą i zrównoważonym temperamentem. W zakresie pokroju cechami konia w typie wierzchowym, wzrostem i indeksami biometrycznymi na poziomie minimalnym dla działu/sekcji oraz przyjemnym wyglądem (kuc przeznaczony dla dzieci powinien być ładny).

Na etapie prób użytkowych szczególnie ogiery, dla których próby dzielności są obowiązkowe ale także i klacze przeznaczane do rozrodu, powinny spełnić minimalne kryteria przewidziane w poszczególnych testach użytkowości prezentując przy tym łatwość współpracy z młodocianymi użytkownikami/jeźdźcami, pilność i ambicję w wykonywaniu zadań, „twardość” – wytrzymałość w użytkowaniu w zakresie kondycji i urazowości a także dobre wykorzystaniem paszy.

Osobniki hodowlane i inne dorosłe kuce użytkowe powinny wykazywać się chęcią do pracy i dobrą techniką oraz zrównoważeniem i wytrzymałością w pracy pod siodłem lub zaprzęgu, dobrym zdrowiem, łatwością obsługi (także ogiery kryjące) i małymi wymaganiami w zakresie warunków utrzymania i żywienia.

Wyżej wymienione cechy selekcyjne oceniane są w okresie całego wychowu i eksploatacji przez właścicieli kuców oraz okresowo przez inspektorów hodowlanych podczas dorocznych

kontaktów z hodowcami w ramach dokonywanych czynności zootechnicznych. Kuce powinny być także prezentowane i oceniane podczas regionalnych i krajowych przeglądów hodowlanych oraz polowych prób użytkowości ogierów (gromadzących minimum 5 ogierów w typie kuca).

VII. REGULAMIN WPISU DO POLSKIEJ KSIĘGI STADNEJ KUCÓW I ZASADY DOPUSZCZANIA DO UŻYCIA W PROGRAMIE HODOWLANYM ZOSTAŁY OKREŚLONE W ZAŁĄCZNIKU NR 1.

VIII. METODYKA OCENY WARTOŚCI UŻYTKOWEJ KUCÓW ZOSTAŁA OKREŚLONA W ZAŁĄCZNIKU NR 2.

Załącznik nr 1.**REGULAMIN WPISU DO POLSKIEJ KSIĘGI STADNEJ KUCÓW
I ZASADY DOPUSZCZANIA DO UŻYCIA W PROGRAMIE HODOWLANYM KUCÓW**

Dla kuców prowadzi się:

- a) dział główny księgi klaczy, zwany dalej księgą główną klaczy (GI);
- b) I dział dodatkowy księgi klaczy, zwany dalej księgą główną klaczy (GII);
- c) II dział dodatkowy księgi klaczy; zwany dalej księgą wstępną klaczy (W)
- d) dział główny księgi ogierów, zwany dalej księgą główną ogierów (G)

Żrebięta hodowlane spełniające rodowodowe warunki wpisu do księgi, są wpisywane do księgi pod matkami. Numer UELN jest tożsamy z numerem wpisu do księgi pod matką.

Kuce dorosłe spełniające rodowodowe warunki wpisu do księgi, mogą być wpisane do odpowiedniego działu księgi i użyte w programie hodowlanym po uzyskaniu minimalnej ilości pkt. bonitacyjnych w ocenie pokroju - ogiery 78 pkt., - klacze 76 pkt. oraz po zaliczeniu próby użytkowości;

1. Do księgi wstępnej (W) kuców wpisuje się klacze, które:

- a) są wpisane pod matkami jako potomstwo hodowlane;
- b) są poddawane ocenie wartości użytkowej,
- c) wykazują cechy charakterystyczne dla zakładanego typu,
- d) pochodzą od dwóch pokoleń przodków wpisanych do ksiąg lub rejestru.

Do księgi wstępnej wpisuje się również koniki polskie i konie rasy huculskiej nie spełniające warunków wpisu do właściwych ksiąg stadnych w zakresie umaszczenia, wzrostu i rodowodu.

2. Do księgi głównej klaczy (GI) i ogierów (G) wpisuje się kuce, które:

- a) są wpisane pod matkami jako potomstwo hodowlane;
- b) są poddawane ocenie wartości użytkowej;
- c) wykazują cechy charakterystyczne dla zakładanego typu;
- d) pochodzą od trzech pokoleń przodków wpisanych do ksiąg lub rejestru.

3. Do księgi głównej klaczy (GII) wpisuje się klacze, które:

- a) są wpisane pod matkami jako potomstwo hodowlane;
- b) są poddawane ocenie wartości użytkowej;
- c) wykazują cechy charakterystyczne dla zakładanego typu;

d) pochodzą po ojcu wpisanym do księgi lub rejestru, wywodzącym się od dwóch pokoleń przodków wpisanych do ksiąg lub rejestru i od matki wpisanej do księgi lub rejestru wywodzącej się co najmniej od rodziców wpisanych do ksiąg lub rejestru.

Zasady wpisu do ksiąg:

Matka	Ojciec G
G I	G I
G II	G I
W	G II

4. Numeracja koni w księgach jest odrębna dla ogierów i klaczy.
5. Kuc wpisany do jednej księgi nie może być jednocześnie wpisany do innej księgi, bądź przenoszony z księgi do księgi (nie dotyczy to ksiąg zagranicznych).
6. Wpisu do Polskiej Księgi Stadnej Kuców dokonuje specjalista upoważniony przez prowadzącego księgę na pisemny wniosek właściciela.
7. Prowadzący księgę powołuje 5-cio osobową Komisję Polskiej Księgi Stadnej Kuców. Komisja reprezentuje hodowców tych koni. W jej skład powołuje się uznane autorytety z dziedziny hodowli i użytkowania kuców. Do ważności podejmowanych przez Komisję decyzji wymagana jest obecność przynajmniej trzech jej członków, w tym przewodniczącego.

Komisja:

- kontroluje prawidłowość wpisu koni do księgi i rozstrzyga sporne kwestie;
  - kontroluje i ocenia efektywność działania programu hodowlanego;
  - w miarę potrzeb wnioskuje do Ministra Rolnictwa o wprowadzanie zmian w programie hodowlanym.
8. Księga główna klaczy (GI), (GII) i ogierów (G) jest wydawana drukiem przez Redakcję Ksiąg Stadnych.
  9. Pod względem użytkowości księga jest prowadzona w 3-ch sekcjach:
    - I sekcja polski kuc szetlandzki do 110 cm wzrostu.
Do tej sekcji wpisywane są kuce pochodzenia krajowego i zagranicznego oraz ich potomstwo posiadające min. 75% krwi szetlandzkiej.
Potomstwo pochodzące od sprowadzonych z zagranicy kuców szetlandzkich lub krajowych kuców szetlandzkich, otrzymuje określenie rasowe polski kuc szetlandzki (p.kuc szetl.).
    - II sekcja polski kuc wierzchowy (pkw) o optymalnym wzroście 111 cm – 148 cm.
Do tej sekcji wpisuje się kuce pochodzenia krajowego i zagranicznego oraz ich potomstwo z wyjątkiem kuców szetlandzkich i kuców felińskich.

Potomstwo pochodzące od obojga rodziców tej samej rasy sprowadzonych z zagranicy, po wyrażeniu zgody przez księgę macierzystą, otrzyma określenie rasowe takie samo jak rodzice. Schemat dopuszczalnych kojarzeń określa tabela nr 1.

- III sekcja kuce felińskie dla koni o właściwym dla tej grupy rasowej pochodzeniu i optymalnym wzroście 125-140 cm. Dopuszcza się wysokość w kłębie 117-148 (149) cm. Kuce felińskie powinny charakteryzować się pokrojem i urodą konia szlachetnego w typie ogólnoużytkowym. Do sekcji III wpisuje się kuce, których przynajmniej jedno z rodziców jest kucem felińskim (kf). W przypadku, gdy drugie z rodziców jest innej rasy, musi być udowodnionym pochodzeniowo przedstawicielem ras wyjściowych tzn.: czystej krwi arabskiej (oo) konika polskiego (kn), koni rasy małopolskiej (m), kuca walijskiego (kuc wal.), oraz ich potomstwo. Schemat dopuszczalnych kojarzeń określa tabela nr 1.

10. Ogiery i klacze wpisywane do ksiąg/dopuszczone do użycia w programie hodowlanym winny:
  - 1) posiadać typ i inne charakterystyczne cechy określone w programie hodowlanym;
  - 2) być poddawane ocenie wartości użytkowej;
  - 3) wykazać się zdrowiem, prawidłową budową i rozwojem,
  - 4) ogiery ukończyć co najmniej 36 miesięcy;
  - 5) klacze urodzić jedno źrebię lub być pokryte nie wcześniej niż w wieku 30 miesięcy;
  - 6) uzyskać w ocenie pokroju w skali 100-punktowej co najmniej: ogiery 78 pkt, a klacze 76 pkt., w tym za typ 13 pkt.;
11. Dopuszczalne jest używanie sztucznego unasienniania, jeżeli ogier spełnia warunki wpisu do Polskiej Księgi Stadnej Kuców.
12. Kuce wpisane do Rejestru kuców i koni małych, które spełniają rodowodowe warunki dopuszczenia do programu hodowlanego księgi i mają zaliczoną zasadniczą próbę użytkowości z wynikiem co najmniej dobrym, mogą zostać dopuszczone do użycia w programie hodowlanym polskiej księgi kuców.
13. Ogiery i klacze sprowadzone z zagranicy winny:
  - 1) być przydatne dla osiągnięcia celu hodowlanego określonego w programie hodowlanym,
  - 2) być poddane ocenie wartości użytkowej. Jeśli ocena nie została przeprowadzona w kraju urodzenia lub pochodzenia musi być dokonana w Polsce,
  - 3) ogiery być dopuszczone do rozrodu przez prowadzącego księgę w kraju urodzenia lub pochodzenia. W przypadku sprowadzenia osobników przed uzyskaniem wpisu do ksiąg, muszą one posiadać świadectwo stwierdzające, że pochodzą od rodziców wpisanych do ksiąg i uzyskać w Polsce wpis do księgi na ogólnych zasadach,

- 4) klacze być wpisane do księgi w kraju urodzenia lub pochodzenia. W przypadku sprowadzenia klaczy niewpisanej do księgi, posiadać świadectwo stwierdzające, że pochodzi ona po rodzicach wpisanych do ksiąg i uzyskać w Polsce wpis do księgi na ogólnych zasadach.
14. Do użycia w programie hodowlanym nie mogą być dopuszczone konie, u których stwierdzono:
- 1) obustronną ślepotę,
  - 2) nieprawidłową budowę szczęki (tzw. karpiowaty lub szczupaczy zgryz),
  - 3) jedno lub obustronne wnętrostwo,
  - 4) szpat kostny
  - 5) zajęczaka
  - 6) u ogierów dychawicę świszczącą,
  - 7) konie, które uzyskały mniej niż połowę maksymalnej liczby punktów przy ocenie kłody, nóg przednich, tylnych, kopyt i ruchu. O dyskwalifikacji decyduje przyznanie mniej niż połowy punktów nawet za jeden z w/w elementów oceny.
15. Konie dopuszczone do użycia w programie hodowlanym, po ukończeniu 5-go roku życia, powinny być poddane weryfikacji wymiarów i oceny pokroju.
16. Kwalifikacji do użycia w programie hodowlanym dokonuje specjalista upoważniony przez prowadzącego księgę na pisemny wniosek właściciela.
17. Przed dopuszczeniem konia do użycia w programie hodowlanym należy:
- sprawdzić tożsamość konia (identyfikacja) przez porównanie zgodności danych zawartych w „Paszporcie konia”, szczególnie opisu umaszczenia, odmian, wieku oraz innych znaków identyfikacyjnych ze stanem faktycznym. Opis maści i odmian winien być przeprowadzony przed odsadzeniem źrebięcia od matki tj. w wieku około 6 miesięcy;
  - sprawdzić prawidłowość rozwoju konia i stwierdzić brak objawów chorobowych; w przypadku zaistnienia wątpliwości można zażądać świadectwa lekarza weterynarii;
  - wykonać podstawowe pomiary konia (wysokość w kłębie, obwód klatki piersiowej, obwód nadpęcia);
  - przeprowadzić ocenę pokroju wg skali 100-punktowej przyznając za:

typ	do 15 pkt.
głowę i szyj	do 5 pkt.
kłode	do 15 pkt.
kończyny przednie	do 10 pkt.
kończyny tylne	do 10 pkt.
kopyta	do 10 pkt.

ruch (stęp i kłus) do 20 pkt. (10+10)
wygląd ogólny do 15 pkt.

- przy dopuszczaniu ogiera do użycia w programie sprawdzić wynik próby użytkowości;
  - przy dopuszczaniu pokrytych klaczy do użycia w programie sprawdzić „Świadectwo pokrycia/unasienniania klaczy” oraz wynik próby użytkowości.
18. Dla konia zakwalifikowanego do użycia w programie hodowlanym należy założyć kartotekę i nadać numer księgi zgodny z wymogami rodowodowymi.
  19. Przy wypełnianiu kartoteki należy dodatkowo sprawdzić prawidłowość pochodzenia z danymi w księgach lub rejestrach dotyczących jego rodziców.
  20. Kartoteki muszą być przechowywane w archiwum przez okres 25 lat.
  21. Prowadzący księgę wydaje właścicielowi: „Paszport konia”, a po dopuszczeniu konia do użycia w programie - „Świadectwo wpisania klaczy do księgi/kwalifikacji do programu hodowlanego” lub „Świadectwo wpisania ogiera do księgi/kwalifikacji do programu hodowlanego”. Do dokumentów tych należy wpisać numer identyfikacyjny konia.
  22. „Świadectwo wpisania klaczy do księgi/kwalifikacji do programu hodowlanego”, „Świadectwo wpisania ogiera do księgi/kwalifikacji do programu hodowlanego” oraz kartotekę konia podpisuje i stawia imienną pieczęć upoważniony przez prowadzącego księgę specjalista, który dokonał wpisu/kwalifikacji do programu hodowlanego.
  23. W przypadku zniszczenia lub zagubienia wydanych właścicielom dokumentów hodowlanych: „Świadectwo wpisania klaczy do księgi/kwalifikacji do programu hodowlanego”, „Świadectwo wpisania ogiera do księgi/kwalifikacji do programu hodowlanego” i „Paszport konia”, prowadzący księgę może na pisemny wniosek właściciela, wydać duplikat. Można wydać tylko jeden duplikat „Świadectwa wpisania ogiera/klaczy do księgi/kwalifikacji do programu hodowlanego”. Wydanie duplikatu musi być odnotowane w karcie klaczy lub ogiera i w bazie danych.
  24. Podstawowym dokumentem stwierdzającym pochodzenie konia jest „Paszport konia”, wydawany przez prowadzącego księgę na podstawie Świadectwa pokrycia /unasienniania klaczy”.
  25. Od roku 2011 wszystkie kuce przed wpisywaniem do części głównej księgi muszą mieć zbadane DNA, a od 2016 roku potwierdzone pochodzenie po obojgu rodzicach, wykonane na koszt właściciela, w laboratorium wskazanym przez prowadzącego księgę. Prowadzący księgę może podjąć decyzję o zrefundowaniu kosztów badań.

Od właściciela każdego konia dopuszczanego do użycia w programie hodowlanym lub źrebięcia, któremu wystawia się paszport, prowadzący księgę może zażądać potwierdzenia pochodzenia poprzez badanie grup krwi lub innych markerów genetycznych. Koszty badań pokrywa właściciel konia. W przypadku zgodności pochodzenia prowadzący księgę refunduje właścicielowi koszty badań.

26. Nazwa nadana źrebięciu przy wystawianiu „Paszportu konia” winna zaczynać się na pierwszą literę nazwy matki. Nazwa może być jedno lub wielocłonowa.
27. „Świadectwo pokrycia klaczy” - źródłowy dokument hodowlany - na pierwszej stronie wypełniane jest przez posiadacza ogiera dopuszczonego do programu hodowlanego.
28. Osoba uprawniona dokonująca zabiegu, po wykonaniu zabiegu sztucznego unasienniania, wystawia „Świadectwo unasienniania klaczy” i dostarcza je podmiotom wskazanym w dokumencie.
29. „Świadectwo pokrycia/unasienniania klaczy” zatrzymuje się po wydaniu „Paszportu konia” i należy przechowywać je przez okres 25 lat.
30. Klacz poddana zabiegowi sztucznego unasienniania musi mieć, przed wyźrebieniem, określone DNA.
31. Przed wydaniem „Paszportu konia” z wpisanym pochodzeniem, źrebię urodzone w wyniku sztucznego unasienniania musi mieć potwierdzone rodzicielstwo poprzez badanie DNA.
32. Przy stanowieniu klaczy poza granicami kraju, należy przy opisie źrebięcia urodzonego w Polsce przedstawić świadectwo pokrycia/unasienniania klaczy, rodowód ogiera wydany przez księgę stadną oraz dokument stwierdzający dopuszczenie ogiera do użycia w programie hodowlanym w Polsce. O dopuszczeniu ogiera do użycia w programie hodowlanym decyduje Komisja Polskiej księgi Stadnej Kuców.
33. Znajdujące się na odwrocie „Świadectwa pokrycia/unasienniania klaczy” – „Poświadczenie urodzenia źrebięcia” wypełnia upoważniony przez prowadzącego księgę specjalista.
34. **Ogierzy rasy kuc szetlandzki wpisywane do „Polskiej księgi stadnej kuców szetlandzkich” zostają dopuszczone do krycia w „Polskiej księdze stadnej kuców” po uprzednim zgłoszeniu ogiera w OZHK/WZHK.**

Tabela nr 1

Tabela dopuszczalnych kojarzeń polskiego kuca wierzchowego – pkw i kf

Oznaczenia:

pkw - polski kuc wierzchowy

kf – kuc feliński

W - Księga wstępna

	RASA	oo	xx	xxoo	kn	hc	kf	kuc wal.	kuc niem. w.	connemara.	kuc dartmoor	kuc new forest	kuc belg.	kuc duński	kuc holen.	kuc franc.	hafl.	pol. kuc w.	wlkp	m	sp	trk .	Kuc i km z Rej.	
1	oo				pkw	pkw	kf	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw					pkw	
2	xx				pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw					pkw	
3	xxoo				pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw					pkw	
4	kn	pkw	pkw	pkw	W	W	kf	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	W	pkw	W	W	pkw	
5	hc	pkw	pkw	pkw	W	W	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	W	pkw	W	W	pkw	
6	kf	kf	pkw	pkw	kf	pkw	kf	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	kf	W	W	pkw
7	kuc. wal.	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	kf	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	W	pkw	W	W	pkw	
8	kuc niem.w.	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	W	pkw	W	W	pkw	
9	connemara	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	W	pkw	W	W	pkw	
10	kuc dartmoor	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	W	pkw	W	W	pkw	
11	kuc new forest	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	W	pkw	W	W	pkw	
12	kuc belg.	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	W	pkw	W	W	pkw	
13	kuc duński	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	W	pkw	W	W	pkw	
14	kuc holend.	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	W	pkw	W	W	pkw	
15	kuc francuski	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	W	pkw	W	W	pkw	
16	hafl.	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	W	pkw	W	W	pkw	
17	pol.kuc w.	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	W	pkw	W	W	pkw	
18	wlkp				W	W	W	W	W	W	W	W	W	W	W	W	W	W					W	
19	m				pkw	pkw	kf	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw					pkw	
20	sp				W	W	W	W	W	W	W	W	W	W	W	W	W	W					W	
21	trk.				W	W	W	W	W	W	W	W	W	W	W	W	W	W					W	
22	kuc i km z rej I i II		pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	pkw	W	pkw	W	W	pkw	

Załącznik nr 2

OCENA WARTOŚCI UŻYTKOWEJ

Wartość użytkowa kuców będzie oceniana na podstawie prób użytkowości. Próbom użytkowości powinny być poddawane wszystkie ogiery i klacze, które przeszły z wynikiem pozytywnym selekcję pokrojową i są przeznaczone na reproduktory lub klacze hodowlane. Ogiery przed dopuszczeniem do użycia w programie hodowlanym w wieku 3 lat muszą obowiązkowo zaliczyć wstępną próbę użytkowości na co najmniej 3 punkty. W świadectwie wpisu do księgi/kwalifikacji do programu hodowlanego musi być określony okres do zdania próby właściwej. Warunkiem dalszego używania w hodowli jest zdanie właściwej próby użytkowości wierzchowej lub zaprzęgowej. Warunkiem uzyskania dopuszczenia do programu hodowlanego przez klacze jest zaliczenie przynajmniej wstępnej próby użytkowości z wynikiem min. 4 pkt.

Próba użytkowości powinna być poprzedzona odpowiednim przygotowaniem konia do poszczególnych elementów próby. Próby użytkowości przeprowadza uprawniony przez prowadzącego księgę specjalista lub powołany zespół w miejscach wyznaczonych przez właściwe OZHK. Za przygotowanie konia do próby użytkowości odpowiada właściciel konia. Przeprowadzone będą 3 rodzaje prób użytkowości:

- 1 – próba polowa - wstępna;
- 2 – polowa próba wierzchowa;
- 3 – polowa próba zaprzęgowa;

1. Próba polowa - wstępna – polega na ocenie zachowania się konia podczas zakładania ogłowia, prezentacji do oceny i prowadzenia w rękę na trójkącie o boku 30 m w stępie i kłusie. Zachowanie się konia oceniane jest w skali do 5 pkt. W zależności od wykonania czynności;
5 - pkt. - z łatwością, bezbłędnie, płynnie;
4 - pkt. - z drobnymi zahamowaniami, mało płynnie;
3 - pkt. - z trudnościami;
2 - pkt. - po 3 nieudanych próbach;
1 - pkt. – po więcej niż 3 nieudanych próbach, konieczna pomoc drugiej osoby.
Otrzymanie do 2 pkt. w próbie wstępnej wyklucza konia z udziału w próbie właściwej. Próbę wstępną można powtórzyć jeden raz, po co najmniej miesięcznym ponownym przygotowaniu konia.
2. Polowa próba wierzchowa – polega na wykonaniu z wynikiem pozytywnym programu podanego w części A. Ma ona zastosowanie dla koni młodych od 3 do 5-ciu lat. Konie 6-letnie i starsze powinny zaliczać próbę sportową wg programu podanego w części C.

3. Polowa próba zaprzęgowa polega na wykonaniu z wynikiem pozytywnym programu podanego w części B. Ma ona zastosowanie dla koni młodych od 3 do 5-ciu lat. Konie 6-letnie i starsze powinny zaliczać próbę sportową wg programu podanego w części C.

Polowa próba wierzchowa i zaprzęgowa może być powtórzona jeden raz do wieku 5 lat. Za alternatywną próbę użytkowości mogą być uznane wyniki w sporcie jeździeckim wg podanego regulaminu w części C. W przyszłości przewiduje się próbę użytkowości w zakładach treningowych lub MPMK. Odnośne informacje winny być wpisywane w dokumentacji hodowlanej konia i publikowane. Ustalony i przyjęty system prób użytkowości kuców winien być prowadzony bez zmian co najmniej przez 5 lat celem porównania wyników (średnia roczników) i sprawdzenia jego przydatności praktycznej.

Część A.

PROGRAM WIERZCHOWEJ PRÓBY UŻYTKOWOŚCI DLA KUCÓW OD 3 DO 5 LAT

(opracowany w oparciu o program próby dzielności po 100 dniach treningu młodych ogierów w ZT)

- I.1. Prezentacja w ręku: przygotowanie do poprawnego ustawienia i spokojnego stania, łatwość podawania nóg, posłuszeństwo przy prowadzeniu w ręku, energia i wydajność ruchu w stępie i kłusie.
- I.2. Skoki luzem **w korytarzu: wskazówka (leżący drąg) – 2-2,5 m – krzyżak – jeden krok galopu – krzyżak – jeden krok galopu – doublebaare.**
Wysokość i szerokość przeszkód, jak również odległość między przeszkodami stosowne do wzrostu konia.
- dla grupy „B” (kuce do 130 cm wzrostu) 50 x 50 cm - drugi drąg maks. do 70 cm.
  - dla grupy „C” (kuce do 140 cm wzrostu) 60 x 60 cm - drugi drąg maks. do 80 cm.
  - dla grupy „D” (kuce do 148 cm wzrostu) 70 x 60 cm - drugi drąg maks. do 90 cm.
- II. Indywidualna ocena pracy pod jeźdźcem:
1. w kłusie: kłus roboczy wokół ujeżdżalni (czworoboku), zmiana kierunku kłusem o wydłużonym wykroku, 2 wołty (10 m) w prawo i w lewo, 2 wężyki na długiej ścianie, przejście przez koziołki o wysokości i rozstawie stosownych do wzrostu konia.
  2. w galopie: zagalopowanie w narożniku, galop roboczy wokół ujeżdżalni (czworoboku), dodanie na długiej ścianie, wykonanie dwóch kół 20 metrowych zmiana kierunku z przejściem do kłusa, zagalopowanie w narożniku, wykonanie 2 kół j.w.; dodatkowo zagalopowanie w prawo i w lewo.
  3. w stępie: stęp roboczy wokół ujeżdżalni (czworoboku), zmiana kierunku stępem swobodnym na długiej wodzy, 2 wołty (8 m) w prawo i w lewo, 2-krotne zatrzymanie i ruszanie, przejście przez koziołki (lub leżące drągi) o wysokości i rozstawie stosownych do wzrostu konia.
  4. skoki pod jeźdźcem: około 5 skoków na przeszkodzie typu okser i doublebaare ze wskazówką o wysokości i szerokości stosownej dla każdej grupy wzrostowej, wg regulaminu PZJ. Po każdym udanym skoku przeszkoda jest podnoszona o ok. 5 cm:
    - dla grupy „B” (kuce do 130 cm wzrostu) 50 x 50 cm - drugi drąg maks. do 70 cm.
    - dla grupy „C” (kuce do 140 cm wzrostu) 60 x 60 cm - drugi drąg maks. do 80 cm.
    - dla grupy „D” (kuce do 148 cm wzrostu) 70 x 60 cm - drugi drąg maks. do 90 cm.

5. galop w pólśiadzie – 2 min.w tempie odpowiednio dla grupy:

- „B” – 350 m/min;
- „C” – 375 m/min.;
- „D” – 400 m/min.

III. Ocena elementów próby

Skoki luzem – maksym-10 pkt.

- styl
- chęć skoku i łatwość
- pokonana wysokość

Praca w stępie pod jeźdźcem – maksym. 10 pkt.

- energia i wydajność ruchu
- regularność
- posłuszeństwo i przepuszczalność

Praca w kłusie pod jeźdźcem – maksym. 10 pkt.

- energia i wydajność ruchu
- regularność
- posłuszeństwo i przepuszczalność

Praca w galopie pod jeźdźcem – maksym. 10 pkt.

- zagalopowania 2 razy
- galop na linii prostej, zaangażowanie zadu
- galop w pólśiadzie w tempie 350/400 m/min.

Skoki po jeźdźcem – maksym. 10 pkt.

- chęć do skoku i łatwość
- styl
- pokonana wysokość

Wrażenie ogólne – maksym. 10 pkt.

- spokój i posłuszeństwo
- energia i wydajność ruchu

Razem 60 pkt.

Oceny dokonuje specjalista upoważniony przez prowadzącego księgę.

Ocena z dokładnością do 0,5 pkt.

Ocena wybitna 55 - 60 pkt.

Ocena bardzo dobra 49 - 54 pkt.

Ocena dobra 43 - 48 pkt.

Ocena dostateczna 36 - 42 pkt.

Ocena niedostateczna poniżej 36 pkt. (próba nie zaliczona).

Część B

PROGRAM ZAPRZĘGOWEJ PRÓBY UŻYTKOWOŚCI DLA KUCÓW OD 3 DO 5 LAT

I. Prezentacja w ręku: przygotowanie do poprawnego i spokojnego stania, łatwość podawania nóg, posłuszeństwo przy prowadzeniu w ręku, energia i wydajność ruchu w stępie i kłusie;

II. Indywidualna ocena pracy w zaprzęgu:

1. próba posłuszeństwa - spokój i uległość przy zaprzęganiu, wykonanie koła w stępie w prawo i w lewo z dwukrotnym zatrzymaniem na czas 10 sek. i ruszeniem. Na podłożu utwardzonym.

2. w stępie: w jednokonnym lekkim pojeździe dwuosioowym, przebycie na dystansie 0,5 km na drodze utwardzonej na terenie płaskim ze startem lotnym w normie czasu

- dla kuców do 130 cm wzrostu - 6 min.,
- dla kuców do 140 cm wzrostu - 5 min. 45 sek.,
- dla kuców do 148 cm wzrostu - 5 min. 30 sek.,

5-krotne zakłusowanie (powyżej 5 sekund) powoduje nie zaliczenie elementu próby; przekroczenie normy czasu powoduje obniżenie oceny o 1 pkt. za każde rozpoczęte 10 sekund, element próby może być powtórzony 1 raz.

3. w kłusie: w jednokonnym dwuosioowym pojeździe lekkim, przebycie dystansu 1 km na drodze utwardzonej na płaskim terenie ze startem w ruchu w normie czasu:

- dla kuców do 130 cm wzrostu - 5 min. 15 sek.,
- dla kuców do 140 cm wzrostu - 4 min. 45 sek.,
- dla kuców do 148 cm wzrostu - 4 min. 30 sek.,

5-krotne zagalopowanie (nie skorygowane w ciągu 5 sekund) powoduje nie zaliczenie elementu próby; przekroczenie normy czasu powoduje obniżenie oceny o 1 pkt. za każde dodatkowe rozpoczęte 10 sekund; element próby może być powtórzony 1 raz.

4. próba posłuszeństwa c.d. – wykonanie 2 kół (ok. 20 m) w kłusie w prawo i w lewo z dwukrotnym zatrzymaniem na czas 10 sek. i ruszeniem. Na podłożu trawiastym.

III. Ocena elementów próby

Próba posłuszeństwa – maksym. 10 pkt.

- spokój i posłuszeństwo przy zaprzęganiu

Koła w stępie – maksym. 10 pkt.

- styl i chęć ciągnięcia

- stanie
- ruszanie

Praca w stępie w zaprzęgu

– maksym. 10 pkt.

- energia i wydajność ruchu
- regularność
- posłuszeństwo i reakcja

Praca w kłusie w zaprzęgu

– maksym. 10 pkt.

- energia i wydajność ruchu
- regularność
- posłuszeństwo i reakcja

Koła w kłusie

– maksym. 10 pkt.

- styl i chęć ciągnięcia
- stanie
- ruszanie

Wrażenie ogólne

– maksym. 10 pkt.,

- spokój i posłuszeństwo
- energia i wydajność ruchu

Razem 60 pkt.

Oceny dokonuje specjalista upoważniony przez prowadzącego księgę.

Ocena z dokładnością do 0,5 pkt.

Ocena wybitna   55 - 60 pkt.

Ocena bardzo dobra   49 - 54 pkt.

Ocena dobra   43 - 48 pkt.

Ocena dostateczna   36 - 42 pkt.

Ocena niedostateczna poniżej 36 pkt. (próba nie zaliczona).

Część C

PROGRAM SPORTOWEJ PRÓBY UŻYTKOWOŚCI DLA KUCÓW 4-LETNICH I STARSZYCH

(alternatywny dla próby wierzchowej).

Uzgodniony z Komisją PZJ ds. sportu kuców.

Do zaliczenia próby sportowej wymagane jest uzyskanie przez konia następujących wyników w jednej z dyscyplin:

1. Trzykrotne bezbłędne ukończenie konkursu skoków, we właściwej lub wyższej klasie na zawodach ogólnokrajowych, zgodnie z aktualnym regulaminem PZJ.
2. Trzykrotne ukończenie konkursu ujeżdżenia klasy P lub wyższej, z wynikiem przynajmniej 60% możliwych punktów, na zawodach ogólnokrajowych, zgodnie z aktualnym regulaminem PZJ.
3. Dwukrotne ukończenie konkursu WKKW we właściwej lub wyższej klasie, na zawodach ogólnokrajowych, zgodnie z aktualnym regulaminem PZJ.
4. Dwukrotne ukończenie zawodów w powożeniu (całości) rangi ogólnokrajowej we właściwej lub wyższej klasie zgodnie z aktualnym regulaminem PZJ.

Warunkiem zaliczenia próby jest potwierdzenie uzyskanych wyników przez PZJ.